

Flintdolke – et 4300 år gammelt nordjysk eksporteventyr

AF TORBEN SARAUW

I det følgende skal vi kigge nærmere på flint og flintdolke – det nordjyske råstof og stenalderens ”eksportvare”. Anledningen er, at den nye oldtidsudstilling på Lindholm Høje Museet, hvor et af temaerne er flinten, åbner i efteråret 2008.

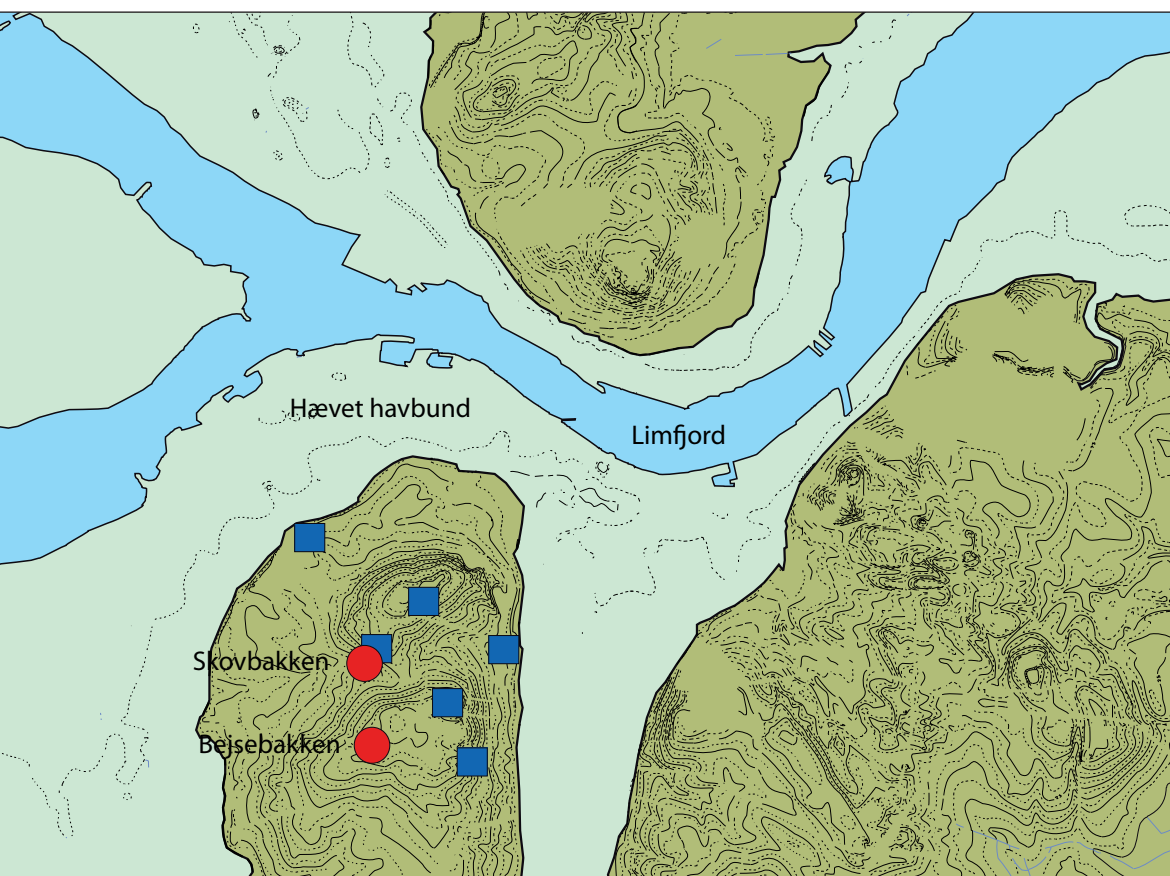

Kobberdolk og nordjysk flintdolk. Kobberdolken, som er fundet i Kongens Tisted, er den eneste af sin art i Danmark. Metallet er sandsynligvis fra Bretagne i Frankrig, og den er fremstillet et sted i Europa for ca. 4300 år siden.

I stenalderens sidste tidsafsnit før bronzealderen oplever flinthåndværket en opblomstring, og man massefremstiller teknologisk avancerede flintdolke efter udenlandske forbilleder i kobber. I den første del af dette tidsafsnit fra ca. 2350 f.Kr. fremstår Nordjylland og i særdeleshed Aalborg-området som noget særligt mht. arkæologiske fund af flintdolke. Dette skyldes først og fremmest, at der i området er nem adgang til flint – et af datidens vigtigste råstoffer. Flintdolkene blev en eftertragtet handelsvare, hvilket bevirkede, at man blev en del af et nordvesteuropæisk handels- og udvekslingsnetværk og på den måde fik kendskab til en række nye opfindelser både af teknologisk og sandsynligvis også ideologisk art. Allerede for ca. 4300 år siden spreder nye opfindelser bl.a. våbentyper, særlige gravskikke, vævning og brugen af uld til klæder sig således hurtigt over store afstande.

Flintminer og dolkproduktion

For 71-65 millioner år siden var bakkeøerne i Aalborg-området ligesom hele Nordvesteuropa dækket af hav. Områdets karakteristiske kridtundergrund blev dannet på bunden af dette hav ligesom pladeflinten, der findes indlejret i kridtlagene. På Skovbakken i det sydlige Aalborg, hvor flintlagene ligger særlig højt i skrivekridtet, opdagede stenalderbønderne snart flinten. Til at begynde med har man sikkert gravet nogle lave gruber for at få flint, men med tiden blev disse gruber til regulære skakter, der var op til 5 meter dybe. I nogle tilfælde fulgte man flintlagene på bunden af skakterne ud i små sidegange, så langt man nu turde pga. faren for sammenstyrtning. Når flintlaget i bunden af en skakt var fjernet, anlagde man en ny skakt ved siden af den gamle. På den måde vidste man, hvor dybt flintlaget lå. Det anslås, at

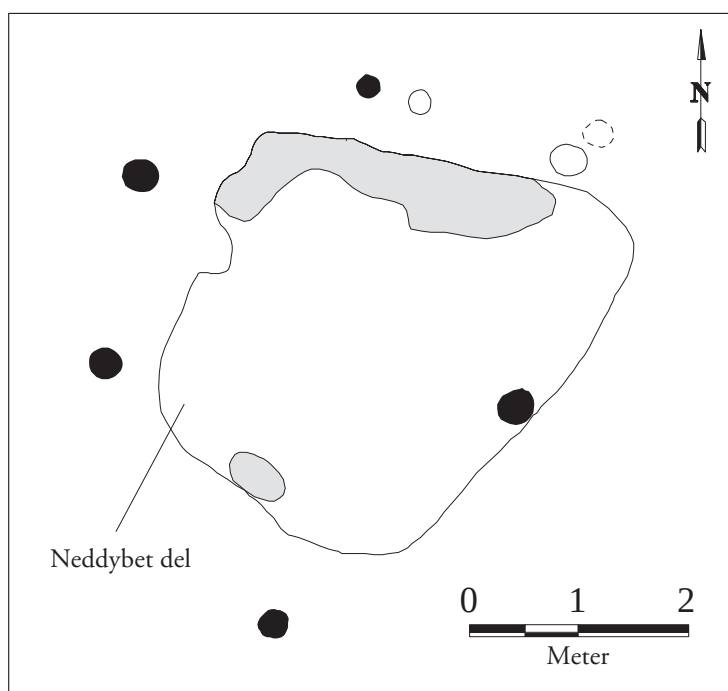

Hasseris-bakkeøen beliggende SV for Aalborg. Bopladsen Bejsebakken, flintminekomplekset Skovbakken og dolk-depoterne (blå firkanter) ses markeret.

mineområdet på Skovbakken har dækket et område på ca. 13.750 m², hvilket svarer til ca. 800 mineskakter eller gruber.

Selve indvindingsarbejdet, som efter al sandsynlighed foregik med hakker af tak og spader af træ, var hårdt og tidskrævende i forhold til udbyttet, hvor kun en del af råflinten har været egnet til dolkproduktion. Stenalderfolkene må dog have syntes, at resultatet var arbejdet værd.

Den første grove tilhugning af flinten fandt sted ved minerne. Man fjernede den porøse kridtoverflade fra flinten og fik ved samme lejlighed testet flintens kvalitet. En del flint blev videreforarbejdet på områdets bopladser. En af disse var Bejsebakken, der er beliggende blot 750 m syd for Skovbakken og med udsigt til Limfjorden og det omkringliggende landskab. Her undersøgte arkæologerne fra Aalborg Historiske Museum i 1999 og 2000 i alt 23 hustomter fra den periode, man siden har benævnt dolktid. Disse huse var ikke samtidige. Deciderede landsbyer kendes således ikke fra dette tidsrum. I stedet skal man nok forestille sig, at området var kontinuerlig bebygget af 2-3 gårde, som hver eksisterede gennem en længere periode. Husene var hovedsageligt af den toskibede konstruktion, dvs. at taget blev båret af

Flintsmidens hytte på Bejsebakken. De sorte fyldskifter viser, hvor husets tagbærende stolper har stået. De lysegrå fyldskifter er flintaffald.

en række midterstolper. I nogle tilfælde var husene delvist nedgravede, og den nedgravede del kan have haft en slags kælderfunktion. Fund af forkullede korn, flintsegl, kværnsten og sågar pløjesor viser, at man levede som bønder, og at korn var en vigtig afgrøde. Længere væk fra gårdene har man kunnet se flokke af kvæg og får græsse.

Oppe på selve bopladsen videreforarbejdede man råmaterialet fra minerne. Et sted har flinthuggeren siddet og arbejdet i en lille, lettere nedgravet hytte forsynet med en halvtagslignende konstruktion. Dolkforarbejder, sågar en færdig flintdolk og flere tusinde karakteristiske afslag, viser at man her fremstillede flintdolke. Det færdige resultat

Dolkforarbejde, færdig flintdolk og karakteristiske flintafslag fra dolkfremstilling fundet i flintsmidens hytte på Bejsebakken.

Depotfund af flintdolke fundet samlet ved Vesterkjeret, Hasseris.

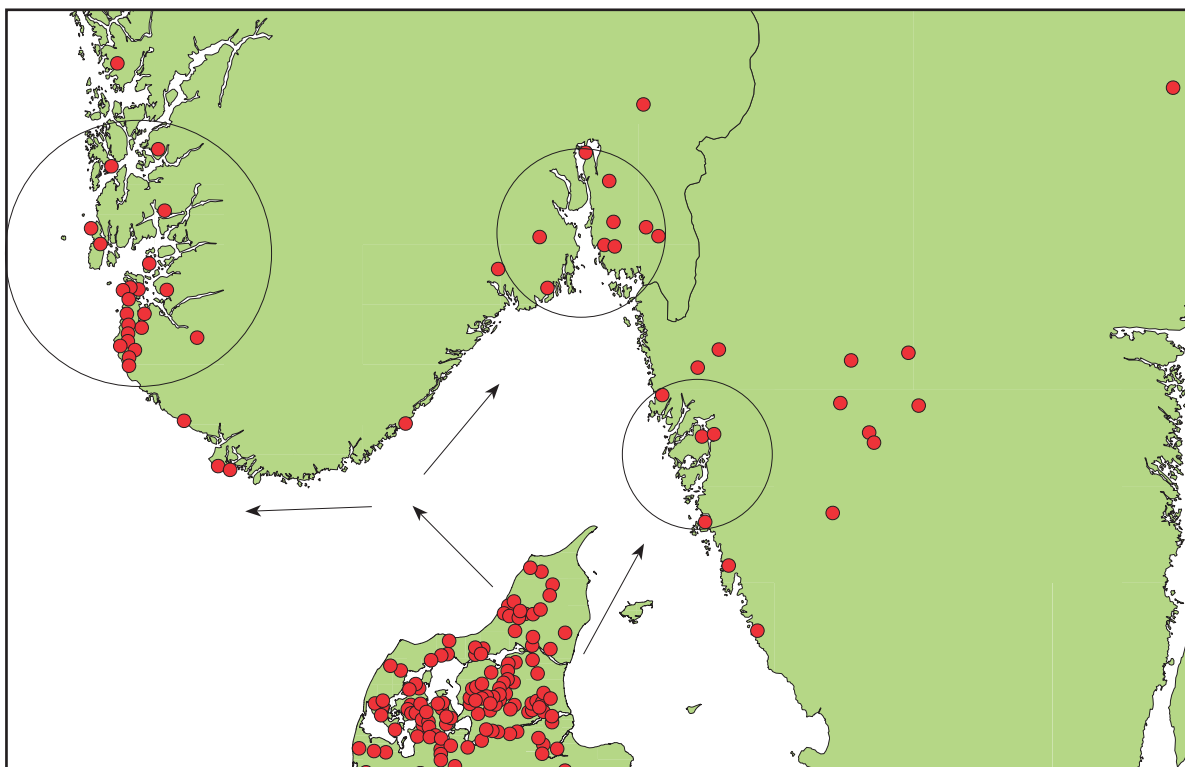
var relativt små dolke, der var ca. 10-20 cm lange. Moderne forsøg har vist, at sådanne dolke kunne fremstilles på ca. 2½-3 timer, hvis alt gik vel.

Områdets særlige betydning understreges af, at der nord og øst for Bejsebakken er fundet 6 dolkdepoter med tilsammen 86 flintdolke og en flintsegl. Ingen andre steder i Sydsandinavien er der fundet så mange dolkdepoter inden for så lille et område. Ud fra de enkelte dolkes størrelse og udformning kan det fastslås, at dolkene i de enkelte depoter er lavet af den samme flinthugger, hvilket er interessant, fordi det fortæller noget om den måde, samfund og arbejdsdeling var organiseret på. Var alle mænd fx i stand til at hugge flintdolke, eller var det udelukkende en form for specialister, der producerede dolkene?

Dolkdepoterne er hovedsageligt fundet på tørt land, og et af depoterne fremkom i en gammel flintmine. Depoterne repræsenterer ikke hængte vareforråd eller lignende, men skal i stedet ses som offerfund, dvs. en form for taksigelser til guderne. Endvidere hænger dolkdepoterne meget nøje sammen med dolkeksporten til fremmede egne, hvilket vi skal se nærmere på.

Klokkebægre og europæisk union

Som nævnt indledningsvis blev det nordjyske område en del af et nordvesteuropæisk handels- og udvekslingsnetværk, som først og fremmest var karakteriseret af brugen af særlige klokkeformede og rigt dekorede lerkar. Disse ligheder i materiel kultur over et stort europæisk område, der groft set svarer til det nuværende EU, kalder arkæologerne for

klokkebægerfænomenet. Tidsperioden karakteriseres ved, at brugen af kobber og guld til redskaber og smykker vinder indpas. Endvidere optræder bueskytteudstyr sammen med kobberdolke i mange europæiske grave. Dette gælder dog ikke Nordjylland, hvor kobberdolke var en sjældenhed. I stedet var flintdolken tidens statussymbol og en væsentlig del af mandsudrustningen, i nogle tilfælde sammen med bue og pil.

Kort, der viser udbredelsen af en særlig dansk type flintdolke (den parallelhuggede type IC). Cirklerne markerer områder, hvortil kontakten var særlig tæt. Pilene angiver mulige sejlruiter.

Handel og sejlads

For folk, der levede i det øvrige Skandinavien, især i Norge og derfor endnu længere væk fra det attraktive metal, blev flintdolken umådelig populær. Fra ca. 2350 f.Kr. blev nordjyske flintdolke således i stor stil eksporteret til Norge og Vestsverige, hvor der stort set ikke findes flint naturligt. Alene fra Norge kendes således omkring 600 danske flintdolke, forarbejdede og råmaterialer, som er fragtet over Skagerrak for 4300 år siden. Dette er en fascinerende tanke, eftersom den korteste afstand, nemlig den fra Hanstholm til Kristiansand, er ca. 110 km. Til dette skal der sandsynligvis lægges sejlads fra Limfjordsområdet og langs den norske vestkyst til Stavanger-området, hvor de fleste dolke er fundet. Det øger sørejsen betragteligt.

Dette rejser en række spørgsmål vedrørende karakteren af de fartøjer, der blev brugt til sådanne sørejser. Var det simple udhulede stammebåde, som vi kender fra store dele af oldtiden, eller mere avancerede

fartøjer? Det sidste synes mest sandsynligt, for allerede fra bronzealderens begyndelse ca. 1800 f.Kr., altså blot 200-550 år senere end det tidsrum, artiklen beskriver, findes naturalistiske afbildninger af større skibstyper, som må have eksisteret i virkeligheden, men som ikke kendes fra arkæologiske fund. Forgængeren til denne skibstype må have været udviklet allerede i dolktid, måske som plankebyggede både uden sejl og baseret på en selvstændig sydsandinavisk tradition. Moderne forsøg med rekonstruerede både har vist, at turen over Skagerrak ved padlekraft har taget mellem 12 og 15 timer.

Dette lader os tilbage med en række uafklarede spørgsmål. Bragte dolkeeksporten en form for velstand til området, og hvad fik nordjyderne i bytte for deres dolke? Var det naturprodukter såsom pelsværk, honning, trægenstande eller sågar kvinder eller noget helt andet?

Omkring 2000 f.Kr. har de nordjyske dolke mistet deres tidligere betydning, og området fremtræder ikke længere så markant i det arkæologiske fundmateriale. Nye tider var på vej, og her skulle bronzen blive det altdominerende materiale til våben og redskaber.

Eksempel på skib afbildet på helleristning fra Truehøjgård, Rold.

